

ZANIMIV ČLANEK
V JUŽNOTIROLSKEM GLASILU:

O slovenski manjšini

Južnotirolski dnevnik »Dolomiten« prinaša v sobotni številki, dne 10. decembra 1966, dolg članek, v obsegu ene strani, pod naslovom »Slovenska manjšina v Furlaniji - Benečiji«. (Die slovenische Mindtheit in Friul - Venetien).

V njem se bavi s položajem slovenske narodnostne skupine v Beneški Sloveniji. Navaja v uvodu spomenico, ki je bila izročena republiškem predsedniku ob stoletnih proslavah priključitve Benečije k Italiji. Omenja, da nimajo beneški Slovenci najosnovnejših človeških pravic. Odreka se jim celo šole v materinem jeziku. V zadnjih petdesetih letih se je znižalo število slovenskih duhovnikov v Beneški Sloveniji od 55 na 15. Slovenske duhovnike pošilja videmska kurija v furlanske vasi, v slovenske fare pa nastavljajo italijanske.

Slabo gospodarsko stanje slovenskih vasi v Beneški Sloveniji pa dovolj nazorno kažejo številni izseljenci. V zadnjih dvajsetih letih se je izselilo približno 15 tisoč mladih Slovencev v tujino.

Po tem uvodu prehaja list na članek Paola Rossija, predsednika devetnajstotice za ureditev južnotirolskega vprašanja. Članek je bil objavljen 9. septembra v bolonjskem dnevniku »Il resto del Carlino«. V njem nakazuje Paolo Rossi vzgled, kako »je znala stara liberalna italijanska država odlično urediti manjšinsko vprašanje«. Priporoča, naj bi se ta način uporabil tudi za ureditev južnotirolskega vprašanja »v korist Italije in Evrope«. Pri tem misli na slovensko manjšino v Nadiških dolinah »kjer prebiva močna slovenska skupina v miru z Italijo in kjer so tisti Slovenci, čeprav so ohranili svoj jezik in tradicije, postali odlični italijanski državljani«.

Paolo Rossi je torej mnenja, da bi se moralo urediti južnotirolsko vprašanje na tak način kot v Beneški Sloveniji. To se pravi po domače, da manjšin sploh ni treba priznati kot takih in da jim sploh ni treba priznati nikakršnih pravic. Manjšina potem sama po sebi izgine. Beneške Slovence, so označevali italijanski liberalni in fašistični politiki kot narodnostno skupino, ki ni nikoli težila po združitvi z brati onkraj meje in ki se je leta 1866 izjavila za priključitev k Italiji.

Iz takšnega mišljenja, piše list »Dolomiten«, sledi naraven zaključek, da smatra Rim le takšno manjšino za pravnovredno, če je iredentistična in zahteva ločitev od Italije. Če pa se priznava k italijanski državi, ji je pa treba odreči manjšinski položaj in pravice.

(Nadaljevanje na 3. strani)

ZA BOŽIČNO PREMIRJE V VIETNAMU

Ameriška vlada je pripravljena razpravljati o podaljšanju premirja v Vietnamu in o tem, da bi prenehala pošiljati tja nadaljnje čete, če so komunisti pripravljene napraviti isto, je izjavil v Washingtonu glasnik Bele hiše Moyers. To je dejal v svojem komentarju o predlogu v tem smislu, ki ga je dal senator Mansfield, vodja demokratske večine v senatu. Tudi tajnik Združenih narodov U Thant je izjavil, da se popolnoma strinja z Mansfieldovim predlogom. Rekel je, naj bi premirje v Vietnamu podaljšali do vietnamskega novega leta, ki ga obhajajo meseca februarja. Po U Thantovem mnenju bi tako dolgo premirje ustvarilo primerno ozračje za začetek pravih pogajanj. Zeljo po treh razdobjih kratkega premirja in po daljšem prenehanju sovražnosti je v zadnjem času večkrat izrazil tudi papež Pavel VI.

EDINI SE NEZAVRNJENI NAČRT ZA MIR

U Thant je tudi dejal, da je edini načrt za obnovo miru v Vietnamu, ki ga doslej niso zavrnil niti komunisti, niti Združene države, tisti, ki ga je on predlagal. Ta načrt vsebuje tri znane točke, in sicer takojšnje prenehanje bombardiranja Severnega Vietnama, zmanjšanje vojaške aktivnosti na obeh straneh in takojšnji začetek pogajanj z udeležbo vietkongovskih gverilcev.

Predlog senatorja Mansfielda je podprl tudi senator Fullbright, predsednik zunanjepolitičnega odbora v ameriškem senatu.

Američani so začeli zadnje dni sicer silovito bombardirati Severni Vietnam in zlasti predmestja Hanoja samega, vendar pa to ni dokaz, da nočejo premirja. Verjetno menijo, da bodo vietnamski komunisti temraje privolili vanj, čimbolj se bodo znašli v stiski zaradi takih bombardiranj, ki povzročajo velike požare in prizadevajo hude težave in izgube tudi civilnemu prebivalstvu. Hkrati pa se Američani seveda boje, da bi komunisti izkoristili premirje za čim večjo popravilo škode, ki so jo povzročila dosedanja bombardiranja v Severnem Vietnamu, in da bi si med tem tudi drugače opomogli ter na novo organizirali svoje pretrgane prometne zveze in vse ostalo življenje. Zato hite z bombardiranj, da bi tako povzročili komunistom v Severnem, pa tudi v Južnem Vietnamu še čim večjo nadaljnjo škodo, ki naj bi jih zaposlila med premirjem.

Če nista obe strani popolnoma zaslepljeni, bo najbrž prišlo do premirja v Vietnamu, vsaj za Božič in nato za Novo leto. Tako želi večina svetovne javnosti, zlasti vsi tisti, ki čutijo in mislijo krščansko, in tisti, katerim je res do miru in blaginje

človeštva. Vsaj za najlepši, najprisrčnejši praznik, ko je Bog sam prišel na svet in se rodil v preprostih jasliah v pastirski štali, naj bi prenehalo v Vietnamu treskanje bomb in drdranje strojnic. Vsaj za malo časa naj bi si oddahnili nesrečni ljudje, ki morajo že dolga leta živeti sredi med obema vojskama, v neprestanih nevarnostih, z večno mislijo na beg in smrt. Trpljenje jim je postalo nekaj najnaravnejšega in ozračje smrti ozračje, ki ga dihajo vsak dan in takorekoč vsako uro. Vendar pa trpljenje ni normalno stanje in ne bi smelo biti tako niti za vietnamski narod in ozračje smrti je v ostrem nasprotju z angelskim naznanilom »Mir ljudem na zemlji, ki so blage volje!«

Mislimo, da prav blage volje najbolj pri-manjkuje na obeh straneh v Vietnamu, tako pri Američanih kot pri vietkongovcih. Oboji so se zagrizli v svoje namene, oboji se vdajajo svojim vizijam oblasti in moči, ne pomislijo pa na trpljenje ubogega ljudstva in na to, kar si vietnamski narod gotovo v resnici najbolj želi — miru, varnosti, blaginje in izobrazbe. Obe strani trdita, da hočeta vietnamskemu ljudstvu dobro. Ali pa je res tako težko spoznati, kaj je zanj dobro? In ali se je res tako težko strinjati glede tega?

TREBA SE JE ZAVESTI REALNOSTI

Mislimo, da to ni tako težko ali da bi vsaj ne smelo biti. Zato je važno in nujno, da pripravi poštena, miroljubna in realistična svetovna javnost obe vojskujoči se strani v Vietnamu do tega, da se končno zavesta realnosti in se odpovesta svojim vizijam moči in vladanja ter začneta upoštevati želje preprostih vietnamskih ljudi, ki bi radi mir. Seveda je mir nemogoč, dokler zahteva ena stran od druge samo kapitulacijo. To bi bil mir na razvalinah in na truplih, če bi sploh kdaj prišlo do njega. Pravi mir je možen samo z iskrenim sporazumom in s poravnavo, ali vsaj s prevlado strpnosti, zmernosti in realizma v teženju po političnih in socialnih ciljih ter z odpovedjo fanatizmu in maksimalnim demagoškim političnim in ideološkim programom.

Miti moči, porojeni iz ideoloških sanjarij in iz pohlepa po oblasti in hegemoniji, ne gredo v sklad z življenjem in se vedno maščujejo. Škodo prizadevajo ne le tistim, katerim so vsiljeni, ampak tudi tistim — in v moralnem in duhovnem pogledu še večjo — ki so njihovi nosivci.

Zmaga miru v Vietnamu bi pomenila zato zmago nad miti moči in oblasti, zmago nad poganskim oboževanjem sile in nasilja, zmago življenja nad tistim, kar dela življenju silo in kar zanika njegove pravice.

RADIO TRST A

• **NEDELJA** 18. decembra, ob: 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Prenos sv. maše iz župne cerkve v Rojanu; 11.15 Oddaja za najmlajše: »Ostrostrelec«, napisal James Fenimore Cooper, za radio prevedel in dramatičiral Dušan Pertot. Sesti in zadnji del; 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj...; 15.30 »Situacije«. Igra v treh dejanjih, napisal Mirko Zupančič. Režira Jože Peterlin; 17.15 Obisk v diskoteki; 18.30 Iz pesniških gajev: »Benvenuto Cellini« — pripravil prof. Josip Tavčar; 20.30 Iz slovenske folklore: Rado Bednarik: »Pratika za drugo polovico decembra«; 21.00 Kromatična fantazija.

• **PONEDELJEK**, 19. decembra, ob: 11.40 Radio za šole (oddaja za srednje šole); 12.10 Liki iz naše preteklosti: »Igo grudene«, pripravil Franc Orožen; 13.30 Priljubljene melodije; 17.25 Radio za šole (oddaja za srednje šole); 18.00 Odvetnik za vsakogar, pravna posvetovalnica; 19.10 Vinko Beličič: »Zakasneli naturalisti Ivo Sorli, Vladimir Levstik in Alojz Kraigher«; 21.00 Kulturni odmevi; 22.30 Slovenske skladbe za violino in klavir. Uvodne besede Roka Klopčiča. Njez Matičič: Tri skladbe. Izvajata violinist Rok Klopčič in pianist Marijan Lipovšek.

• **TOREK**, 20. decembra, ob: 11.45 Popevke treh rodov; 12.00 Rado Bednarik: »Pratika za drugo polovico decembra«; 17.20 Italijanščina po radiu. Pripravil Janko Jež; 18.30 Flavtist Miloš Pahor klavičembalistka Dina Slama; 19.10 Plošče za vas, quiz oddaja — pripravil Danilo Lovrečič; 20.35 Benjamin Britten: »Noctova barka«. Poje otroški zbor Oratorja Brezmadežne iz Bergama.

• **SREDA**, 21. decembra, ob: 11.40 Radio za šole (oddaja za prvo stopnjo osnovnih šol); 12.10 Pomenek s poslušavkami; 13.30 Glasba iz filmov in revij; 17.25 Radio za šole (oddaja za prvo stopnjo osnovnih šol); 18.00 Ne vse, toda o vsem; 19.00 Higienā in zdravje, pripravil dr. Rafko Dolhar; 19.25 »Cecilijanka 1966«, revija slovenskih zborov z Goriskega; 20.35 Simfonični koncert. V odmoru približno ob 21.15 Knjižne novosti: »Damiano Malabaila. Storie naturali« ocena prof. Josipa Tavčarja.

• **ČETRTEK**, 22. decembra, ob: 12.00 Za smeh in dobro voljo Besedilo Danila Lovrečiča; 17.20 Italijanščina po radiu; 17.35 Glasba za vaš transistor; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.30 »Veliki igravec«. Komedija v treh dejanjih, napisal Alessandro De Stefani, prevedel Rado Rauber. Igra RO., režira Stana Konitar; 22.35 Slovenski solisti. Violinist Slavko Zimšek, pri klavirju Marijan Lipovšek.

• **PETEK**, 23. decembra 11.40 Radio za šole (oddaja za drugo stopnjo osnovnih šol); 12.10 Med tržnimi stojnicami, pripravil prof. Tone Penko; 13.30 Glasbeno potovanje okrog sveta; 17.25 Radio za šole (oddaja za drugo stopnjo osnovnih šol); 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Iz slovenskega glasbenega življenja v preteklih stoletjih, pripravil Dragotin Cvetko 19.10 Moj prosti čas; 19.25 Plošče, ki so mladim všeč; 20.35 Gospodarstvo in delo. Urednik: Egidij Vrščaj; 21.00 Koncert operne glasbe; 22.45 Magija glasbil v jazzu.

• **SOBOTA**, 24. decembra, ob: 12.00 Kulturni odmevi; 13.30 Glasba no želiab; 15.00 Glasbena oddaja za mladino, pripravil Dušan Jakomin; 16.00 Volan. Oddaja za avtomobiliste; 16.15 »V pričakovanju nocojšnje skrivnosti«, tri božične slike; pripravil Saša Martelanc. Izvaja RO. pod vodstvom Jožeta Peterlina; 18.30 Panorama jazz; 19.10 Družinski obzornik: »Božič v družini«; 21.00 »Božična nastorala« pripravil Jože Podbreznik; 22.00 Arcangelo Corelli: Concerto grosso v g molu, op. 6 št. 8, za božično noč; 22.15 Melodije in nanevi z vsega sveta; 23.30 Pred jaslicami; 24.00 Prenos polnočnice iz župne cerkve v Bazovici.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 18. decembra, **nedelja**: Radko, Gracijan
- 19. decembra, **ponedeljek**: Urban, Darko
- 20. decembra, **torek**: Svetozar, Julij
- 21. decembra, **sreda**: Tomaž, Tomislav
- 22. decembra, **četrtek**: Demetriji, Mitko
- 23. decembra, **petek**: Vlasta, Viktorija
- 24. decembra, **sobota**: Sv. večer, Adam in Eva

Program nove nemške vlade

Nemški kancler Kiesinger je podal v torek v Bundestagu programsko izjavo svoje vlade in orisal cilje, ki jih hoče doseči. Nova nemška vlada predstavlja, kot znano, koalicijsko krščanskodemokratske in socialnodekratske stranke.

Večji del svojega govora je posvetil Kiesinger gospodarskim vprašanjem, pri čemer je naglasil, da je prepričan, da bo sodelovanje med krščanskimi in socialnimi demokrati omogočilo odpravo sedanjih težav.

V tistem delu govora, v katerem je obravnaval zunanje politične zadeve, je Kiesinger izjavil, da namerava nemški narod nadaljevati politiko prijateljstva do ruskega naroda, ker je medsebojno razumevanje potrebno, da bi lahko rešili »težavno vprašanje nemške združitve«. Kiesinger je tudi dejal, da bo skušal navezati diplomatske odnose z vzhodnoevropskimi državami, pri čemer pa je poudaril, da bo mogoče z mirovno pogodbo določiti nemške meje samo tedaj, ko bo imela Nemčija vlado, ki bo predstavljala ves nemški narod.

Glede odnosov s Češkoslovaško je Kiesinger zagotovil, da nemška vlada svoječasne münchenske pogodbe ne smatra več za veljavne (s katero je Češka odstopila Nemčiji Sudete), pač pa da bo treba najti rešitev, kar zadeva pravico Sudetskih Nemcev, ki so jih po vojni izgnali iz njihove domovine, da se lahko vrnejo na svojo domačo zemljo. Kiesinger je prikazal tudi novo usmerjenost svoje vlade glede morebitnih pogajanj s komunistično vlado Vzhodne Nemčije. Rekel je, da so možni stiki med oblastmi obeh Nemčij, ne da bi to pomenilo pravno priznanje druge nemške države.

PAPEŽEV DELEGAT NA OBISKU V LJUBLJANI

Apostolski delegat in zastopnik Vatikana pri beograjski vladi, mons. Mario Cagna, je napravil v torek vljudnostni obisk pri ministrskem predsedniku slovenske republike, Janku Smoletu. Navzoča sta bila tudi ljubljanski in beograjski nadškof.

Dan prej pa je obiskal apostolski delegat zagrebško nadškofijo. Sestal se je tudi s predsednikom hrvaškega izvršnega sveta Špiljakom, v navzočnosti zagrebškega nadškofa, kardinala Šeperja, in nekaterih drugih cerkvenih osebnosti.

Govoreč o odnosih med Nemčijo in zahodnimi zavezniki je naglašal Kiesinger predvsem nujnost tesne sporazumnosti s Francijo in hkrati zvestobe zavezništvu z Združenimi državami. Nemška zvezna vlada namerava izboljšati tudi sodelovanje z Italijo, je dejal.

Glede na volivne zmage skrajno desničarske stranke je Kiesinger zagotovil, da se ne sme misliti, da se bo pojavil kak nov nemški nacionalizem. To se ne bo zgodilo niti v vladi, niti v Bundestagu, pa tudi ne med nemškim narodom, je zatrdil. Dejaj je tudi, da Nemčija sama zase ne želi atomskega orožja.

LE STRAH

V torek popoldne so občutili v Zagrebu močan potresni sunek, ki je povzročil paniko med prebivavstvom. Na tisoče ljudi je planilo iz hiš in zbežalo v parke in na vrtove. Po prvih poročilih je bil potres šest stopnje po Mercallijevi lestvici in njegovo središče je bilo kakih trideset kilometrov od Zagreba. Povzročil pa je le strah

»KULTURNA REVOLUCIJA« PROTI KULTURI

Glasilo sovjetskega ministrstva za kulturo, list »Sovjetskaja kultura«, je poročalo te dni, da so napravili samomor še trije drugi odlični kitajski umetniki, da bi ušli preganjanju »rdečih straž«.

To so neki pisatelj, neka filmska igravka in neki gledališki igravec. Dne 5. decembra je isti sovjetski list naznanil samomor neke kitajske igravke, ki se je vrgla iz šestega nadstropja neke zgradbe, ker so ji »rdeči gardisti« ostrigli lase in jo vlačili po mestnih ulicah ter zasramovali.

Sovjetski dnevnik »Literaturnaja gazeta« pa obsoja danes aretacije kitajskih pisateljev in prisilno vtikanje igravcev v vojaške suknje, kar počenjajo v Mao Tse Tungovi takoimenovani »kulturni revoluciji«. »Od zdaj naprej Kitajci ne bodo mogli slišati z gledaliških odrov drugega kakor lažnorevolucionarna gesla rdečih gardistov in izbrane odlomke iz del strankinoga predsednika Mao Tse Tunga«, je zapisala »Literaturnaja gazeta«.

Lupisovi razgovori v Beogradu

Podtajnik zunanjega ministrstva Lupis se je vrnil v sredo iz Beograda v Rim. V Beogradu je bil na štiridnevem oisku na povabilo jugoslovanske vlade.

Lupisov obisk razlagajo beograjski opazovalci kot nadaljevanje stikov in izmenjave misli med glavnimi funkcionarji zunanjih ministrstev obeh držav.

Podtajnik Lupis je imel v Beogradu razgovore s svojim jugoslovanskim kolegom Pavičevićem. Razpravljala sta o vprašanjih, ki zanimajo obe državi, in pretresla nekaj svetovnih dogodkov, ki so posebno važni za Italijo in Jugoslavijo. Iz teh stikov se je rodila obojestranska želja vlad obeh držav, da bi še nadalje pospeševali medsebojne odnose in pri tem tudi rešili vprašanja, ki so ostala še nerešena.

Lupis se je sestal tudi z jugoslovanskim ministrskim predsednikom Stambolićem, z zunanjim ministrom Nikezićem in s predsednikom zveznega sveta za vsklajevanje znanstvenih dejavnosti, Avdom Humom.

Pri razgovorih so obravnavali razen vprašanj, ki se nanašajo na medsebojne odnose in na mednarodne probleme, znanstveno sodelovanje med obema državama, in odnose med Socialistično zvezo delovnega ljudstva ter enotno italijansko socialistično stranko.

Lupis in Pavičević sta podpisala sporazum o znanstvenem sodelovanju.

Ostanimo zvesti njihovim idealom!

Te dni je poteklo 25 let, odkar so pod streli črnosrajčnikov padli Tomažič, Ivančič, Vadnal, Kos in Bobek, petorica slovenskih primorskih fantov, ki jih je posebno fašistično sodišče obsodilo na smrt zaradi njihovega odločnega protifašističnega delovanja. Slovensko ljudstvo, zlasti primorsko, se jih te dni s hvaležnostjo spominja, kot se tudi spominja njihovih sotrpinov, ki so na istem procesu bili obsojeni na skupnih 979 let težkega zapora.

Ti in drugi naši mučeniki so slovenskemu narodu in vsemu demokratičnemu svetu dali svetel vzgled, kako se je treba ravnati, ko skuša določena totalitarna vladavina odvzeti posameznikom in narodom najosnovnejše človečanske pravice ter posameznike in narode spremeniti v brezpravno rajo. Njihov odlo-

čen in brezkompromisen upor je toliko bolj pomemben, če pomislimo, da sta bila fašizem in nacizem v tistih letih na višku svoje moči. Kljub temu se je tedaj našla sredi našega naroda skupina idealnih fantov in mož, ki se je brutalnima in nečloveškima sistemoma postavila po robu in dejansko zanetila upor, ki je kmalu zajel celotno naše ljudstvo.

Prav je, da ob 25-letnici smrti tem junakom izkazujemo svojo hvaležnost. Izkazujemo jo predvsem tako, da ostanemo vedno vsi zvesti idealom, zaradi katerih so ti junaki darovali svoja življenja.

ZANIMIVA ARHEOLOŠKA RAZSTAVA

V Londonu so priredili izredno zanimivo razstavo, ki prikazuje najdbe triletnih arheoloških raziskav na področju nekdanje judovske trdnjave Masada blizu Mrtvega morja. Na razstavi je videti predmete, ki obujajo spomin na strašne dogodke, ki so se dogajali v Masadi leta 73 po Kristusu. Tam je namreč 969 Judov rajši skupno napravilo samomor, kot da bi se vdali Rimljanom, ki so jih oblegali.

To je bil eden najstrašnejših dogodkov v judovski zgodovini, hkrati pa tudi eden najbolj značilnih v hrabrem boju judovskega naroda proti tujim zavojevalcem. Ta dogodek še danes navdaja judovsko ljudstvo s ponosom in pogloblja v njem ljubezen do svobode in neodvisnosti.

O slovenski manjšini

(Nadaljevanje s 1. strani)

Mi se strinjamo z logiko teh izvajanj in še dodajemo, da velja zlasti še v pogledu beneških Slovencev pri marsikaterem Italijanu neumljiva miselnost, češ priznali so se za italijanske državljane, zdaj so ti Slovenci tudi lojalni državljani, torej so Italijani in ne več Slovenci ter jim ni treba dati nikakršnih pravic, niti šol in pridig v njih jeziku. Kdor je državljan, bi moral zatajiti svoj jezik in narod. Takih akrobacij z zamenjavanjem pojmov državljsanske in narodnostne pripadnosti je vsaka zdrava pamet že sita. In glej, prav gospod Rossi, ki je pooblaščen, da išče poti za mirno ureditev južnotirolskega manjšinskega vprašanja, priporoča, naj se uporabi za nemško manjšino takšna politika kot za Slovence v vzhodnem delu videmske pokrajine. To se

SODELOVANJE ZA PRISLUŠKOVANJE ONIH DRUGIH

Ravnatelj astronomske opazovalnice na moskovski univerzi, profesor Martinov, je izjavil med svojim nedavnim obiskom v Utrechtu na Holandskem, da je verjetno, da so v vesoljstvu planeti, na katerih živijo razumna bitja, ki so razvila svoje posebne civilizacije.

Rekel je tudi, da pripravljajo v Sovjetski zvezi sistem za sprejemanje signalov od takih bitij. Toda priprava takega sistema je tako težavna in draga, da si Sovjetska zveza ne more sama naprtiti takega bremena in bi rada sodelovala v tem z drugimi državami.

pravi, naj se jim ne dovoli nič! Morda naj se še odpravi sicer raztegljivi šesti ustavni člen o varstvu manjšin?

Slediti bi bilo treba po mnenju takih ljudi nauku »Giornale di Udine« od 22. novembra 1866, ki je en mesec po plebiscitu pisal, da »je treba te Slovence iztrebiti« — upeljati je treba pouk v italijanščini, razširiti po vseh dolinah italijanske ljudske knjige, in tako se bo integracija pospešila in novi rod bo govoril povsod italijansko«. Po tej poti so sistematično hodile vse italijanske vlade, po poti kratenja naosnovnejših manjšinskih pravic. Najbolj v Beneški Sloveniji, nekoliko manj na Tržaškem in Goriškem. »Dolomiten« se upravičeno sprašuje, ali je to politika, ki naj privede do poštenega in mirnega sožitja med večinskim narodom in narodnostnimi skupinami v državi.

21 Pokristjanjenje Slovencev N. H.

Beseda štala je sicer pregnana iz slovenskega knjižnega jezika, ker so čistivci slovenskega besednega zaklada upravičeno ali neupravičeno menili, da je izposojenka iz nemščine, v ljudski govorni slovenščini pa se je ohranila in verjetno je le malo kmetov, ki bi rekli hlev namesto štala. To pomeni, da spada k pradavnemu slovenskemu izrazoslovju in smo jo Slovenci najbrž tudi že prinesli s seboj iz pradavnine. Taki izrazi pa se trdovratno ohranjujejo. V starem nordijskem jeziku najdemo to besedo v obliki stallr, v novejših skandinavskih jezikih pa v obliki stall. Sicer pa je tudi beseda hlev najbrž skandinavska in pride verjetno iz hlé (zadrževati se kje) ali hleypa (pognati, teči). Njen smisel je: zavetje, kamor so se pasočé se živali zatele ob slabem vremenu ali ponoči. Razlika med štalo in hlevom je nakazana že v besedah samih: »štala« je pomenila nekaj solidnega, trdno zgrajeno poslopje, hlev v današnjem pomenu, »hlev« pa je bil najbrž le zasilno zavetje za živino na pašnikih.

Poleg skednja (skörden) sta skandinavskega izraza štala in hleva. Parma pomeni v štajerskih narečjih listnjak in pride iz nordijske besede bar (odprt prostor); barmr je pomenilo v staronordijskem jeziku rob ali konec gospodarskih poslopij na kmetiji. In res leži tudi pri slovenskih kmetijah parma na koncu gospodarskih poslopij ter je dejansko odprt prostor (brez vrat). V njem hranijo kmetje slamo in steljo. Prav zaradi la-

žjega spravljanja in odmetavanja stelje je prostor tudi odprt. Zato so se pogosto vanj zatekali berači in prenočevali tam tudi brez gospodarjevega dovoljenja. Če so zaprosili za dovoljenje, so morali navadno oddati gospodarju vžigalice, da ne bi s kajenjem povzročili požara. Nedovoljeno kajenje beračev v parmi je bilo pogosto vzrok požarov na kmetijah. Beseda svisl pa pride najbrž od staroskandinavske besede svefn-lid, kar je pomenilo prostor za spanje za »lid« ali »lidi« (ljudi, služinčad, spremstvo) na kmetijah in na posestvih velikašev; verjetno so hlapci spali na senu na svisljih, kot je bilo to še nedavno na slovenskih kmetijah. V poletnih nočeh pa tudi domači fantje radi gredo spat na svisli.

Tudi beseda strve je skandinavskega izvora. Strve pravijo na Ptujskem polju in najbrž tudi drugje odprtemu, nepokritemu ali samo z ozko streho pokritemu kozolcu, na katerem sušijo seno, obešeno po letah, vodoravnih drogih. V švedščini pomeni stór kol ali drog — »štango«, končnica ve v besedi strve pa je vsekakor tudi skandinavskega izvora in pride morda od besede veck — guba, ker je seno poveznjeno v povesmih čez droge, ali pa od staronordijske besede ved, ki pomeni pripeti, privezati. Zanimivo je, da najdemo v obeh glagolih koren ved (pet, vez).

Spričo vsega tega bi bilo seveda naravnost čudno, če bi tudi znameniti slovenski kozolec ne bil skandinavskega izvora. Pri

tem pa je najbolje, da se držimo narečne oblike kozoc, ker je zelo verjetno, da so narečne oblike bliže izvirnim oblikam kakor pa knjižna. Beseda kozoc pa je zelo verjetno sestavljena iz nordijskih besed kot (koča) in saate (izg. sote — pokrita senena kopica), ali — če se oziramo na knjižno obliko kozolec — iz besed kot - saate - löe (tudi löe pomeni norveško kozolec in je morda ostanek nekdanje nordijske besede za kozolec, ki je bila bližja slovenski). Germanistom, strokovnjakom za skandinavske jezike, bo nedvomno uspela popolna in točna rekonstrukcija te besede, četudi obliki, ki smo ju omenili, ne moreta biti daleč od pravih.

Izmed poslopij na kmetiji bi bilo omeniti še uto, klet in kurnik. Uta pravijo ponekod na slovenskih kmetijah prostoru kje na koncu gospodarskih poslopij ali na dvorišču, v kateri hranijo razno orodje, posodje za svinjsko pičo in drugo, kar se sicer vsak hip potrebuje, a je napoti, če se pusti ležati naokrog. Uta pomeni čisto enostavno uta — zunaj, lahko pa je seveda prišlo tudi iz besede hydda - koč. Klet pride iz skandinavske besede kelter, kurnik pa iz besede kura (čepeti, kokoš) ali kurra (zapor, zavetje, luknja, predal). Ta zadnja beseda je morda tudi v sorodu s slovensko besedo kurniti, ker spominja na to, da je primitivni človek imel za zavetje kraj — votlino, jamo ali kočico — v katerem si je lahko zakuril. Zavetje in zakuriti mu je pomenilo eno in isto.

Sorodni so si tudi slovenski in skandinavske izrazi za notranjo opremo kmetij in kmečkih kuhinj. Slovenska kamra je lahko

(Nadaljevanje na 8. strani)

Tržaškega

Slovenska manjšinska problematika ponovno v središču pozornosti

V sredo zvečer so se na sedežu pokrajinskega vodstva tržaške Kršč. demokracije sestala odposlanstva strank leve sredine in Slovenske skupnosti. Pobudo za ta sestanek je dalo pokrajinsko vodstvo Kršč. demokracije z namenom, da se prouči možnost sestav odborov leve sredine in Slov. skupnosti v tržaški pokrajinski in občinski upravi. Odposlanstvo Slov. skupnosti so sestavljali Černe, Dolhar, Legiša, Poštovan in Škerk. Preden se je udeležila skupnega posvetovanja, je Slov. skupnost poslala vsem strankam leve sredine pismo, v katerem je predlagala, naj se preliminarно proučijo določene njene zahteve, ker je njih rešitev prvi pogoj, da sploh pristane na pogajanja za sestavo odborov in skupnih politično-upravnih programov.

Slovenska skupnost med drugim zahteva, naj stranke leve sredine izposlušajo, da pristojna oblastva takoj izvedejo obveznosti, ki izhajajo iz zakona o slovenskih šolah iz leta 1961, in da se prepreči razširitev industrijske cone v Dolini na način, ki ga predlaga EPIT. Ostale zahteve se tičejo predstavnštva Slovencev v nekaterih važnih javnih ustanovah.

V zvezi z zgornjimi zahtevami sta bili na sestanku takoj ustanovljeni dve strokovni komisiji, ki morata o zaključkih svojega dela poročati do ponedeljka, 19. t. m. Odposlan-

PEVSKI NASTOP V ROJANU

V nedeljo popoldne je bil v Marijinem domu v Rojanu nad vse pričakovano dobro uspeli pevski nastop. Po večini so peli zbori iz Trsta in okolice, po večini cerkveni in drugi. Vseh je bilo dvanajst, vsak z dvema skladbama.

V začetku je pozdravil navzoče, v popolnoma natlačeni dvorani prof. Zorko Harej, ki je poudaril važni kulturni pomen takih nastopov.

Nato so po vrsti nastopili zbori iz Mačkovelj, Svetega Ivana, iz zavoda šolskih sester, z Opčin, skavtinje, z Bazovice. V drugem delu pa s Katinare, Rojana, Skednja, skavti, »Fantje izpod Grmade« in mešani zbor iz Rojana.

Po splošni sodbi so vsi zbori že na precej visoki umetniški ravni.

Na koncu pevske revije sta govorila še škofov vikar msgr. Škerlj in mestni župan Franzil, ki je pohvalil nastop slovenskih zborov, ki zaslužijo, da bi jih poslušali v kaki večji dvorani. Koncerta so se udeležile tudi druge vidnejše kulturne in politične osebnosti.

Tudi mi mislimo, da bi velik trud pevo vodij in pevcev ter pevk bil bolje nagraden, če bi ta vsekakor odlični in reprezentativni pevski nastop bil prirejen v mnogo večji dvorani, kot je Marijin dom v Rojanu. S tem seveda nečemo podcenjevati te dvorane, ki je vsekakor velika pridobitev, a je namenjena predvsem za potrebe Rojana.

Organizatorjem nastopa, dirigentom in vsem pevcem k odlično uspelem nastopu iskreno čestitamo in želimo, da bi zборе kmalu spet slišali in videli.

stvo je nato prešlo k obravnavanju splošnega političnega programa. Nastala je obširna razprava o politiki, ki naj jo leva sredina vodi do slovenske manjšine. Vsako odposlanstvo je obrazložilo svoje stališče.

Razprava se bo nadaljevala v petek, 16. t. m. ob 21.30.

IZJAVA SLOVENSKE SKUPNOSTI

Svet Slovenske skupnosti je na dveh sejah obravnaval izide tržaških občinskih in pokrajinskih volitev. Ugotovil je, da so slovenski volivci nedvomno potrdili hotenje, da ima slovenska manjšina v Italiji lastno in neodvisno politično organizacijo, preko katere si izbere lastno politično zastopstvo in narodno politično predstavništvo. Protestni glasovi, ki so se zbrali okrog gibanja za neodvisnost in PSIUP, so negativen pojav, ki slovensko enotnost samo razbija in ne more prispevati k izbojevanju slovenskih narodnih pravic. Ker moramo Slovenci v Italiji v danih razmerah skrbeti predvsem za našo narodno obrambo, je povsem jasno, da nimamo kaj iskati v drugih italijanskih strankah, ki že po svojih statutih ne morejo voditi slovenske narodnoobrambene politike. Možno in nujno pa je, da smo Slovenci preko svojega zastopstva v štikih s listnimi italijanskimi strankami, ki kažejo razumevanje za naš položaj, naše zahteve in potrebe. V tem je bistvo politike, ki jo mora voditi vsaka narodna manjšina.

Kar zadeva morebitno sodelovanje v izvoljenih upravnih organih, pa je Svet Slovenske skupnosti na seji dne 9. decembra sklenil, da je Slovenska skupnost pod določenimi pogoji na razpolago za takšno sodelovanje. Preden se bo to zgodilo, pa mora leva sredina izpolniti nekatere točke, ki so bile že večkrat obljubljene in še čakajo na rešitev, in nekatere politične pogoje v korist slovenske narodne skupnosti. Svet Slovenske skupnosti je tudi sklenil, da bo vse te pogoje kakor tudi roke za izvedbo morebitnih dogovorjenih programskih točk objavil.

V soboto 10. decembra pa je bila seja tajništva Slovenske skupnosti, katere so se udeležili tudi nekateri člani sveta. Na tej seji je bilo določeno stališče, ki ga zavzema Slovenska skupnost med razpravo o deželnem proračunu za finančno leto 1967.

TRŽASKI BENCINARJI SO SE PRITOŽILI MINISTRU

Minister za finance Preti je sprejel delegacijo bencinarjev iz tržaške pokrajine. Kot pravi uradno poročilo, so bencinarji na sestanku z ministrom orisali položaj prodajalcev bencina v tržaški pokrajini, glede na to, da kupujejo mnogi avtomobilisti bencin onkraj meje.

GLASBENA MATICA V TRSTU

bo priredila v petek, 16. t. m. ob 20.30 v mali dvorani Kulturnega doma

KONCERT

Glasbene šole iz Dubrovnika
Dirigent ANTON NANUT

Odgovor „Delu“

»Delo«, glasilo tržaške federacije Italijanske komunistične stranke, skuša v svoji zadnji številki pobijati trditve, ki sem jo napisal v komentarju o izidih upravnih volitev, češ da ne drži, da bi slovenski volivci na »teh volitvah« ponovno potrdili splošno politično smer Slovenske skupnosti. V tej zvezi želim najprej pribiti, da sem v svojem komentarju med drugim napisal tole: »Volilni rezultati jasno dokazujejo, da so slovenski volivci ponovno potrdili splošno politično smer Slovenske skupnosti in hkrati ponovno izrekli zaupanje tistim predstavnikom, ki so za to politično linijo odgovorni tako v okviru vodstva politične organizacije kot v vseh občinskih, pokrajinskih ter drugih upravnih ter ustanovah.«

Te vrstice sem napisal, ko še niso bili uradno proglašeni volilni izidi. Svojo trditev bi seveda moral popraviti samo v primeru, da bi bili uradni volilni izidi drugačni od neuradnih. Iz same razpredelnice, ki jo Delo objavlja v isti številki, izhaja, da je lista Slov. skupnosti na pokrajinskih volitvah prejela 7.007 glasov ali 3,40%, medtem ko je na volitvah leta 1964 dobila 7.000 glasov (3,35%), leta 1960 pa 4.974 glasov (2,32%). Ti podatki torej neovržno dokazujejo, da lista Slov. skupnosti ni samo ohranila doseženo število svojih glasov, temveč da je to število celo povečala (čeprav malenkostno) in da je hkrati izboljšala svoj odstotek. Jasno je torej, da so ji njeni slovenski volivci ostali zvesti, s čimer so tudi dokazali, da se strinjajo z neno splošno politično smerjo. To sem hotel poudariti, ko sem v svojem komentarju napisal, da se niso »uresničile razne drzne in zlobne napovedi ter namigo vanja, da bodo slovenski volivci obrnili hrbet in odrekli zaupanje Slov. skupnosti zaradi njene angažiranosti v tukajšnjem političnem življenju«. Volilni izidi so zelo jasni in ne dopuščajo nobene druge razlage.

Popolnoma drugo vprašanje pa je, ali je večina Slovencev na Tržaškem res glasovala za PCI, kot trdi »Delo«, ali ne. Novi list, za pisanje katerega sem odgovoren, ni nikdar trdil, da zajema Slov. skupnost večino slovenskih volivcev. Podpisani ve samo, da je sedem tisoč glasov, kolikor jih je že na treh zadnjih volitvah prejela lista Slov. skupnosti, nesporno slovenskih, medtem ko je natančno število slovenskih glasov, ki jih prejema lista PCI, PSU in PSIUP, problematično in ga dejansko ni mogoče natančno ugotoviti. Ne izključujem možnost, da je večina teh glasov bila oddana na zadnjih volitvah komunistični listi. Dejstvo, da je bilo na tej listi izvoljenih v tržaški občinski in pokrajinski svet devet svetovavcev slovenske narodnosti, ki so vsi, kolikor jih poznam, narodno neoporečni Slovenci, pa me še ne more prepričati, da je to učinkovito jamstvo, ki bo moglo odločilno prispevati k reševanju in urejevanju splošnih slovenskih manjšinskih vprašanj, kar je in ostane edini namen in cilj mojega političnega boja ter boja mojih prijateljev ter sodelavcev. Drago Legiša

VAŽNA SEJA V DOLINI

Odbor za pomoč razlaščenecem sklicuje za soboto, 17. t. m. ob 20.30 v srenjski dvorani v Dolini posvetovalni sestanek, na katerem bo govora o napovedanem načrtu za razširitev industrijske cone. Ker je vprašanje izredno aktualno in pereče, so vljudno vabljeni vsi prizadeti lastniki iz Doline in zlasti iz Boljunca.

RAZPRAVA O PROSTEM PASU

V ponedeljek zvečer je goriški občinski svet razpravljal več kot štiri ure o zadevi goriškega prostega potrošniškega pasu. V dvorani se je nabralo precej poslušavcev, ki so pričakovali, da se bodo glave občinskih mož ob tem važnem vprašanju močno razgrele. Slo je pa še vse precej gladko, ker so vse večinske stranke poudarjale, da pomeni podaljšanje proste cone samo za tri leta hud udarec za razvoj goriškega gospodarstva. Opozicija pa je iskala krivce, ki niso znali v Rimu doseči, da bi ugodnosti prostega pasa trajale devet, petnajst ali še več let.

Zakon o prostem pasu in s tem znižanje cen za nekatera živila, zlasti za sladkor in kar je še važnejše za bencin, je izšel leta 1948. Podaljšan je bil 1957. in bi moral prenehati letos z 31. decembrom.

Župan Martina je orisal prizadevanje občinske uprave, da se veljavnost tega zakona podaljša. Dosegli so sicer zvišanje kontingentov, a samo za tri leta. Na tej podlagi se pa ne more nobena nova industrija razviti.

Nekateri govorniki so obtoževali furlanske gospodarske kroge, da so se v zadnjem hipu uprli gospodarskim ugodnostim za Gorico.

Zastopnik združenih socialistov, ki tvorijo »vladno« večino, dr. Sanzin, je pravilno podčrtal, da poznajo v Rimu Gorico le pri postavljanju spomenikov mrtvim, za njene žive sinove se pa ne zmenijo.

Nasprotniki večine, zlasti liberalci, so prešli v oster napad in so namignili, da bi moral sedanji občinski odbor odstopiti, ker se je pokazal pri tem vprašanju za nezmožnega.

Komunist Battello je zahteval, naj se najprej ugotovi odgovornost in naj se nato preide k širokopotezni akciji za preprečitev časovne omejenosti. Napadal pa je tudi liberalce, češ da izkoriščajo sedanje neugodno stanje za svoje politične namene.

Krščanski demokrat Cian je izjavil, da pristaja njegova skupina na enotno akcijo gospodarstvenikov, političnih skupin in sindikatov. Časa je še dva meseca, dokler ne pride do glasovanja v zbornici.

Svetovavci bodo o prostem pasu razpravljali na prihodnji seji, kjer menda ne bo več toliko iskanja odgovornih krivcev, marveč bo treba nekaj stvarnega skleniti, da se veljava prostega pasa zares podaljša.

OBLJUBE

Zadeva SAFOG, goriških livaren in izdelovalnic mehaničnih statev, je še vedno nerešena. Po ustanovitvi družbe »Nuova San Giorgio« je grozila delu uslužbencev, v prvi vrsti uradnikov, premestitev v Genovo, delno tudi odpust iz službe. Goriškim gospodarskim težavam se je pridružila še ta.

Iz Goriške

V torek se je pa raznesla novica, da je prejel goriški poslanec Zuccali pismeno zahtevilo predsednika nove družbe v Genovi, da bo SAFOG v Gorici še obstal. Napoveduje tudi možnost, da se bo število 314 sedanjih uslužbencev povečalo do leta 1970 na 410. Zvišale da se bodo po načrtu tudi investicije od sedanjih 141 milijonov na 537 milijonov v prihodnjih štirih letih.

Pevma:

PROSVETNO DELO — VEČ ŽIVAHNOSTI

Pred prvo svetovno vojno in brž po njej je veljala Pevma za kulturno in gospodarsko precej razgibano vas. Tudi v javnem življenju je skušal ta in oni priti bolj v ospredje. Delovala so razna društva, pevski zbori, domača posojilnica. V kraju je bilo nekoč tudi več obrtnikov, prodajalen in celo gostiln.

Danes pa je v tem pogledu marsikaj drugače. Kraj sam se je sicer polepšal, tudi javna dela so več ali manj že urejena. Prave živahnosti pa ni več. Gospodarskih podjetij ni, še gostilna je samo ena. V kulturnem oziru je tudi precej mrtvo. Le kat. prosvetno društvo »J. Abram« je začelo svoje letošnje delovanje s kulturnimi večeri. Prvi je bil prejšnji petek v društveni dvoranci. Posvečen je bil spominu pesnika Gregorčiča. Predaval je profesor Bednarik, ki je v besedi in s številnimi diapozitivi prikazal pesnikovo življenje in delo.

V zanimivo predavanje, ki je podalo marsikatero neznano novost, so bile vpletene tudi recitacije značilnih pesmi. Spretna povezava med predavanjem, slikami in delkamacijami je zelo zadovoljila navzoče. Zeleti bi bilo le več udeležbe pri takih kulturnih večerih.

Scvodnje:

OBCINSKI PRORACUN

Prejšnji petek so imeli občinski možje precej dolg sejni spored. Razpravljali so o občinskem proračunu za leto 1967. Perspektive niso prav razveseljive. Iz poročil je razvidno, da bo imela občina okrog 28 in pol milijona dohodkov. Izdatki so pa preračunani na približno 40 milijonov lir. Primanjkljaj bo torej znašal blizu enajst in pol milijona lir. Občinski primanjkljaj bo treba kriti s posebnim posojilom.

Nedvomno so bili nekateri stroški nujno potrebni in je treba priznati, da se je občina potrudila za gotova javna dela. Tako se bo npr. razširil spodnji del ceste iz Rubij na Vrh.

Do konca meseca bodo tudi urejeni pločniki ob glavni cesti in bo tudi napeljana močna razsvetljava. Popravljen se bo tudi sedež županstva. Na isti seji so svetovavci določili tudi podpore za domače športno društvo in za poplavljenca.

PREDAVANJE V KLUBU

V sredo zvečer je bilo v klubu »Simon Gregorčič« v Gorici predavanje o lepotah naše posoške domačije. Nastopil je profesor Zorko Lon iz Tolmina, ki je svoječasno poučeval tudi na goriških srednjih šolah. Prikazal je v besedi in v številnih barvnih diapozitivih »Prirodne lepote soške doline«.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

Speter:

NOVO PODJETJE

V vasen Beneške Slovenije je slišati še vedno staro pesem o propadanju gospodarstva in nujno sledočemu izseljevanju prebivavstva. Domači in tuji listi objavljajo slike napol razpadlih hiš v skoro izpraznjenih vašeh.

Različni organi in domači možje razpravljajo, kako bi se izboljšala živinoreja, in govorijo o možnem razvoju turizma, da bi se dvignilo gospodarsko stanje zaostale dežele. Nakazujejo se tudi možnosti kakih industrijskih podjetij. Pobud je dosti, a praktičnih izvedb je še premalo, ker se ne vršijo po nekem smotrnem in daljšem načrtovanju. Vse je prepuščeno bolj zasebni dobri volji in zmogljivosti.

Pa da je vsaj še to! Posamezniki še nekaj naredijo. Tako so pred dobrim tednom odprli v Špetru sodobno urejeno lesno žago. K odprtju so prišli tudi predstavniki krajevnih oblasti in so s tem dali poudarek važnosti takih pobud. Žaga je last lesnega podjetja Gino Coredig. V načrtu ima še povečanje obrata, ki bo mogel dati zaposlitev in kruha nekaj desetnam naših domačinov.

Posamezni podjetniki bi z lastnim prizadevanjem, toda ob pomoči pokrajinskih in deželni oblasti še marsikaj storili v prid domačemu prebivavstvu.

Cedad:

HUDIČEV MOST

Po zadnjih povodnih je bil Hudičev most čez Nadižo v Čedadu zelo prizadet. Že poprej ko je reka narastla so vrtinci spodjedli ogromno skalo sredi struge na kateri sloni osrednji mostov podpornik.

Utrjevati so ga začeli že pred zadnjimi nalivi. Narastli valovi so pa odnesli vse lesne opornike, orodje in priprave za popravila. Most je bil že v resni nevarnosti, zato ga je mestno županstvo zaprlo za promet.

Zadnje dneve so se pa dela znova začela. V prvi vrsti gre za steber pod srednjim delom mosta. Predvideva se, da bodo popravila do božiča že končana in da bo zopet mogoč promet čez ta starodavni most. Obenem so začeli utrjevati tudi obrambne jezove v zgornjem toku in jez pri mostu, da bodo zadrževali vodo v slučaju novih poplav.

Učaja:

SPREMEMBA OBCINE

Nekdaj zapuščena in odročna vas se polagoma vključuje v sosedni svet. Ze mednarodni obmejni prehod je Učejo povezal s svetom.

Vendar so pa vaščani še vedno odrezani od svojega naravnega občinskega središča. Vas spada namreč še vedno pod občino v Reziji. Ze bežen pogled na zemljevid pokaže, da so vaščani zelo oddaljeni od svojega upravnega sedeža. Pozimi in v snegu skoraj ne morejo hoditi po svojih opravkih do tja. Na okrajni sedež v Pontebo je pa še bolj daleč. Če pa imajo Učejci kaj posla na davčnem uradu, imajo ure in ure razdalje do Možnice.

Zato so začeli že pred tremi leti misliti na to, da bi se odcepili od občine Rezija in prišli pod občino Brdo, ki jim je dosti bolj pri rokah. V tej občini so jim dosti lažje dosegljivi sodni, davčni, občinski in drugi uradi. Postopek za spremembo občinske pripadnosti je v teku in vaščani upajo, da bo tudi kmalu zadovoljivo rešen.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Študija o kraških hišah

V Trstu je izšla pred kratkim izredno zanimiva knjiga z naslovom »La casa rurale nel Carso triestino« (Podeželska hiša na tržaškem Krasu). Napisala jo je Marija Paola Pagnini, izdal pa jo je »Mestni muzej za naravoslovje v Trstu«. Zelo lepo tiskarsko opremo ji je dala tiskarna »Villaggio del fanciullo«.

Pravzaprav gre za daljšo razpravo Marie Paole Pagnini, obsegajočo okrog 30 strani revijalne oblike, kateri je dodanih nad 60 celostranskih fotografij kraških hiš ali njihovih podrobnosti. Izšla je kot peti zvezek 25. zbornika razprav Mestnega muzeja za naravoslovje v Trstu. Reprodukcijsko na lepem papirju, na katerem značilna lepota materiala tipičnih starih hiš na tržaškem Krasu še bolj izstopa. V splošnem je publikacija, kot rečeno, izredno zanimiva in reprezentativna in ima tudi velik etnografsko-znanstveni pomen. Za slovenske razmere je tembolj zanimiva, ker gre za hiše z etnično slovenskega Krasa, to je za hiše slovenskega prebivalstva. Tako se ta študija vključuje v literaturo, ki obravnava etnografske plati naše ljudske kulture. Značilno pa je, da je napisala to študijo in zbrala dragoceni material znanstvenica italijanske narodnosti, medtem ko slovenski etnografi te študije zanemarjajo ali pa vsaj svoj študij ne objavljajo v zadostni meri, morda tudi zaradi pomanjkanja denarja, saj so kot znano, zaradi tega v velikem zastoju celo standardne publikacije slovenske Akademije znanosti in umetnosti.

Marija Paola Pagnini je zbrala veliko znanstvene materije o kraški hiši in njenem izvoru, tudi slikovnega. Razumljivo je, da je skušala v svoji razpravi poudariti predvsem vplive, ki so prihajali z Beneškega in sploh iz Sredozemlja, zato ji ne moremo v vsem pritruditi, zlasti ne v tem, da vidi v hišah predvsem etnične vplive, nekoliko premalo pa upošteva geografske področje, tla, klimo in druge naravne pogoje. To je značilna šibkost stare šte etnografske znanosti, medtem ko je moderna etnografija že odkrila, da je bil preprost človek vedno močno povezan z naravo in odvisen od nje ter se je znal hitro prilagoditi naravnim pogojem, tudi kar zadeva gradbeni material in slog. Slog zgradb zvesto odraža naravne pogoje in od-

govarja vetrovom, padavinam, temperaturi, sestavi tal in drugemu. Pagninijeva pa posveča temu sorazmerno malo pozornosti in išče, kot omenjeno, predvsem etnične vplive ter rada govori o italijanskih oziroma beneških, karnijskih, nemških, istrskih in drugih vplivih, kakor da bi res obstojale med tipi hiš na posameznih področjih razlike, ki bi jih bile povzročile v glavnem etnične, ne pa naravne razlike.

V splošnem se lahko reče, da je razprava tehtna in več kot dobrodošla ter da pomeni velik prispevek k etnografskim študijam tržaškega Krasa. Neobhodno potrebna je vsem tistim, ki se zanimajo za kraško etnografijo in zlasti za kraško hišo. Pozdraviti je treba tudi, da navaja avtorica tudi slovenske izraze za posamezne prostore v kraških hišah in za njihovo notranjo opremo, pa tudi za zunanje okolje. To daje razpravi še večji znanstveni in kulturno-zgodovinski pomen.

Likovna razstava mladih umetnikov na Opčinah

Na likovni razstavi mladih slovenskih umetnikov, ki jo je obenem z razstavo knjig priredil Mladinski krožek na Opčinah, je bilo premalo del, dvorana Prosvetnega doma, kjer so razstavo priredili, pa je prevelika, da bi moglo okolje pri ogledu pripomoči k dobremu vtisu. Kot navadno je bila razstava le malo obiskana in mladi organizatorji so malodane zaman premraženi čakali v nezakurjeni dvorani. Vsilil se mi je dvom, ali je to najprimernejša spodbuda za mladino, ki skuša s svojim udejstvovanjem odpraviti mrtvilo v zamejstvu. Kam so se poskrili vsi tisti, ki očitajo mladini, da se nikjer ne udejevuje, da jih ni bilo na spregled? Do teh dvomov in vprašanj me je privedlo dejstvo, da si je v eni uri, kolikor sem bila tam jaz, razstavo ogledal le en sam človek, ki pa se ni ustavil več kot za eno minuto — tak je tempo naše dobe.

Te likovne razstave so se udeležili le trije mladi umetniki: Sergij Sosič, Ivo Petkovšek in Sergij Pelozo.

STEINBECK V VIETNAMU

Ameriški pisatelj John Steinbeck, Nobelov nagrajenec in tudi Pulitzerjev nagrajenec, bo v kratkem obiskal Vietnam in druge dežele v Južnovzhodni Aziji. Napisal bo vrsto reportaž za več ameriških dnevnikov in revij.

Steinbeck se je vedno zanimal za aktualno dogajanje, kar je dokazal tudi med drugo svetovno vojno, ko je napisal roman iz norveškega odporniškega gibanja.

Salzburški fetsival, se bo začel 26. julija prihodnjega leta z novo uprizoritvijo Mozartove »Carobne piščali« v velikem festivalskem gledališču. Opero bo dirigiral Wolfgang Sawallisch, režiral pa Fritz Schuch.

V drami Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani so uprizorili dramo »Marija Tudor«, ki jo je napisal znani slovenski dramatik Ivan Mrak. To delo ja je napisal že pred 40 leti. Zdaj ga je igral Komorni oder. Uprizoritev pa je povzročila hude polemike.

S Pelozo se da kaj kratko opraviiti: razstavil je le eno delo (»Tripljenje«) in še to tako pristno šolsko in neosebno, da napravlja vtis nekakšnega mašila za prazen prostor ob ostalih razstavljenih delih, češ — naj bo za simetrijo!

Ob ogledu štirih Petkovškovih izdelkov sem se spomnila na dela, ki jih je razstavil pred letom dni v baru Alcione na neki kolektivni razstavi. Sama od sebe se mi je pojavila misel, da je šel Petkovšek od takrat rakovo pot. Kje je njegov izdelani slog, jasne ter odločne poteze in prisotnost v izražanju?! Kaj naj pomeni to Slepomišljenje za Palčičem, kakršno kaže »Veriga«, ki naj bi jo predstavljali štirje svetli ploski obročki. Kam s Petkovškovi pokrovčki steklenice za mleko?

Ko sem si ogledala še neposrečeno »Kolicijo« »Gozd« in neprepričljivo »Današnje človeštvo«, me je še najbolj zadovoljila tempera »Sončni zaton«, čeprav zaradi strogih geometričnih črt preveč spominja na Saksido. Želeti bi si bilo Petkovškovega osebnostnega iskanja.

Največ del razstavlja in hkrati najboljši je domačin Sosič. Čeprav so nekatera dela popolnoma neposrečena (a teh je malo), nas druga poplačajo s svojo svežino in neposrednostjo. V glavnem smo ista dela že videli v začetku poletja na podobnih razstavah na Opčinah in pozneje v Nabrežini, vendar je sedaj dodal še nekatera nova.

Med neposrečena dela spada v prvi vrsti tisto, ki nosi naslov »Kolò«; nato »Harmonija krogov«, ki učinkuje kot sestavljen podstavek za cvetlične vaze, ter »Vojščak«, ki je preveč izumetničen in ni neposredno podan.

Bolj se je Sosiču posrečila »Peonska družina«, ki nas preseneti zaradi svoje linearnosti. Prepričljivo je delo »Ljubimca«; temu neposrednemu izrazu Sosičevega ustvarjanja pripomore do učinka topel odsev kovine, ki daje tej ljubezenski liriki poseben prizvok.

Izraz težen je »Beatle«; odmev očarljivega orienta pa je »Figura v kimonu«.

Najbolj posrečena je nedvomno njegova najnovejša stvaritev »Klic v svobodo«, ki nam dokazuje, da pelje Sosičeva pot v umetniškem ustvarjanju navzgor. Ta stvaritev je najpristnejši izraz Sosičeve osebnosti. Verjetno je tudi njemu od vseh njegovih del najbolj pri srcu, žal pa ji je zaradi prevelike vneme deloma pokvaril neposreden učinek z rezljanjem naravne lesene grče, ki naj predstavlja lobanjo živega okostnjaka koncentracijskih taborišč.

Čeprav se občinstvo ni preveč zanimalo za to razstavo, je vendar razveseljivo dejstvo, da se openska mladina vedno bolj prebujata iz mrtvila in vedno pogosteje prireja razstave, sestanke in prireditve.

Jelka Danec

Čudovit nastop folklorne skupine „France Marolt“

8. t. m. je obiskala nas, tržaške Slovence, študentovska folklorna skupina »France Marolt« iz Ljubljane, ki velja sploh za najboljšo slovensko skupino folklornih plesov. Sestavljajo jo študentje ljubljanske univerze, vodita pa jo strokovnjaki za ljudsko plesno in glasbeno folkloro, gospa Tončka Marolt, vdova po pokojnem največjem poznavcu in oživljavcu slovenske plesne umetnosti, Francetu Maroltu, po katerem nosi skupina ime, in Marija Suštar. Iz skupine sta ustvarili homogeno umetniško telo, ki zna zares pristno, nepotvorjeno in brez kičastih dodatkov — kot delajo to razne druge, proslavljane folklorne skupine zaradi večje »učinkovitosti« — podajati slovenske ljudske plesne.

Nastop v Kulturnem domu nam je razodel izredno pestrost, zanimivost in lepoto slovenskih ljudskih plesov. Pri tem so ostali z odprtimi usti zlasti tisti, ki so vajeni trditi, da slovenski narod nima lastne plesne folklorne. Nasprotno, pokazalo se je, da je slovenska plesna folklorna celo med najlepšimi in najbolj bogatimi, po svoji starodavnosti in pestrosti pa tudi med najbolj zanimivimi. Slovenski ljudski plesi vsebujejo v nasprotju z ljudskimi plesi južnoslovanskih narodov, ki smo jih tudi videli ta večer, predvsem izrazite plesne elemente, medtem ko sta značilna za plesne južnih narodov Jugoslavije predvsem ritem in elegičnost. Slovenski plesi so prešerni, veseli, razgibani, polni figur in domislekov, celo dramatični, pa tudi mili in slovesni kot pravadni plesni obredj. In ni dvoma, da izvirajo nekateri res iz najstarejših davnin, kot npr. čudoviti »baladni« plesi iz Rezijske, ki smo jih ta večer prvič videli in spadajo sploh med najstarejše evropske plesne. Nekdo, ki je videl malo dni prej na televiziji stare norveške plesne, nam je zatrjeval, da so do podrobnosti podobni tem, kar tudi dokazuje njihovo starost.

Lepi pa so tudi plesi drugih slovenskih pokrajin.

Cutili pa smo se nekoliko prikrajšane, ker nam skupina ni predvajala zelo lepih koroških plesov, zlasti »Velikega reja«, tembolj, ker nam je Koroška vsem zelo pri srcu, saj je v nekaterih pogledih zibelka slovenstva. Po našem mnenju bi bilo bolje, da bi bila skupina izpustila rajši balkanske plesne in nam prikazala rajši večer samo slovenske plesne folklorne. Večer bi bil s tem enotnejši, slovensko občinstvo pa bi bilo tudi še bolj zadovoljno, saj mu gre predvsem za to, da spozna slovensko plesno folkloro, medtem ko ima drugo mnogokrat priložnost videti tako ob gostovanjih plesnih skupin iz drugih republik Jugoslavije kot iz pogostih televizijskih oddaj, medtem ko so nastopi slovenske plesne folklorne — in zlasti tako dobri nastopi — zares redki. Zato mislimo, da bi bilo bolje, če bi skupina »France Marolt« nastopala vsaj v tujini samo s slovenskimi plesi, katere tudi najboljše pleše, saj je jasno, da slovenski plesi pač najbolj odgovarjajo temperamentu in razpoloženju slovenskega človeka. Upamo pa, da nam bo skupina »France Marolt« dala spoznati koroške plesne ob svojem prihodnjem gostovanju v našem mestu, in želimo, da bi bilo to kmalu.

Polno gledališče je navdušeno ploskalo vsem izvedbam plesavcev, pa tudi ljudskega »orkestra«, ki je zaigral tudi samostojno. Posebno doživetje pa je bil nastop Helene Žijmond, ki je čudovito zapela neko belokranjsko ljudsko pesem, katere nisimo še nikoli slišali, a bi jo radi imeli na ploščah. Je to pretirana želja? Pesem je zapela v pravem ljudskem slogu in vžgala poslušavce.

Na svidenje, plesavci in godci skupine »France Marolt«!

Ob tej priložnosti nas je razveselilo naznanilo z odra, da bo kmalu tudi v Trstu ustanovljena slovenska folklorna skupina, katere vadba bo zaupana strokovnjakinji.

V delavnici Zavoda za spomeniško varstvo v Celju obnavlja restavrador Viktor Povše Plainerjev oltar iz cerkve v Petrovčah. Ta oltar spada med najlepša dela renesance na Slovenskem. Slovenska narodna galerija v Ljubljani ga bo prihodnje leto razstavila za javnost na razstavi slikarstva 17. stoletja.

GOSPODARSTVO

Cena kmetijske zemlje v Italiji

Danes ni lahko odgovarjati na vprašanje, kakšno ceno imajo kmetijska zemljišča tu pri nas ali na splošno v Italiji. Preveč je razlik in dejavnikov, ki povzročajo te razlike.

Površno gledano in ocenjeno, postajajo v zadnjem času kmetijska zemljišča zopet draga; kot pravijo poročila iz raznih krajev. Tako poročajo s Sicilije, da stane hektar (ha = 10.000 m²) donosnega »agrumeta« (zemljišča za južno sadje) najmanj 3 milijone lir, a tudi do 10 milij., kar pomeni 1.000 lir za m². Seveda veljajo najvišje cene za posestva v ravninskih legah. Zlasti so draga zemljišča, ki se dajo v celoti strojno obdelovati in ki so primerna za sadjarstvo in vrtnarstvo. Razmerje v ceni med takim zemljiščem in navadno orno zemljo, prikladno za žito, koruzo, krompir, krmila, itd. je približno 3:1, kar pomeni, da morate plačati za en ha zemljišča, ki je prikladno za sadjarstvo in vrtnarstvo, trikrat toliko kot za en ha navadne ornice za žito. V splošnem pa se nikjer v Italiji ne dobijo zemljišča v ravnini izpod enega milijona za en ha. V Emiliji in Romagni zahtevajo za en ha ravninske zemlje 4 do 5 milijonov, v okolici Mantove 2 do 3 milijone, v Latini pa od 1,3 milijona do 2 milijona za en ha.

Navadna kmetijska zemljišča v gričevnariju in celo goratih legah so skoraj zastojni; če jih kmetje povečini zapuščajo, a ponekod jih tudi drago prodajo, če je mnogo meščanov, ki si tam želijo urediti hišice počitnice za konec tedna ali če so nastala podjetja za razvoj turističnega prometa.

POŠKROPITI BRESKVE

Ste že poškopili breskve in vse ostale koščičarje? Sem spadajo tudi češnje, češnje in slive, mandlji, itd.

Breskve moramo poškopiti proti kodri in smoliki, drugače ne bo ne ploda ne lista in drevo bo shiralo. Škropljenje vseh ostalih vrst pa resno priporočamo. Prvo škropljenje, ki je bistveno, moramo izvesti pred božičem. Škropimo z »Mezene«, katelega raztopimo po 1/2 kg v 100 litrih vode.

Gomoljike v Piemontu

Sredi oktobra je bil vdprt v Albi (Piemont) semenj gomoljik (tartufi). Letos za te gobe ni posebno ugodno leto, ker je bilo predeževno, lansko leto pa je bilo prešuho v kritičnih mesecih in tednih.

Celotni pridelek gomoljik v Piemontu cenijo na okoli 100 stotov v vrednosti okoli 2 milijardi lir. Navadna delitev pove, da so te gobe zelo drage, saj pride en kg na 200.000 lir. Gomoljika, prvakinja tega leta, je tehtala 750 gramov ali 3/4 kg in je bila prodana za 200.000 lir. Na drugem mestu je bila 650 gramov težka gomoljika, katero je kupil neki industrijec iz Turina za 150.000 lir. Revež si takih užitkov ne more privoščiti.

Letos pišemo že drugič o gomoljiki. Zakaj? Če so našli fašisti gomoljike v Istri

In kako je pri nas? Pri nas je sploh zelo malo kmetijskih zemljišč in zato se trgovina z njimi sploh ne more razviti. Če pa je nekje kaj na prodaj, ne manjka kupcev, ker je vedno več ljudi, ki si želijo lastno mirno streho nad glavo, raje kot stanovanja v blokhi.

JUGOSLAVIJA IN SET

V Bruslju so pred kratkim objavili, da je Jugoslavija ponovno navezala stike z Evropsko gospodarsko skupnostjo za nova pogajanja o medsebojni trgovini.

Prvi pogovori med izvedenci Evropske gospodarske skupnosti in jugoslovanskim odposlanstvom so bili leta 1964. Jugoslavija želi povečati svoj izvoz ter se sporazumeti s šestimi državami Evropske gospodarske skupnosti o odtegljajih, katere so te uvedle na uvoz svinine, perutnine in jaje iz vzhodne Evrope.

Apneni cianamid

Apnenemu cianamidu (calcio-cianamide) pravijo naši kmetovalci apneni dušik in tu di črni prah. Ravnanje s tem gnojilom ni ravno prijetno, ker je zelo jedko in razjede obleko in tudi človeško kožo. Kljub temu je priljubljeno pri vseh, ki poznajo njegovo vrednost. Zato pa so ga premnogi pogrešali zadnja leta, ko se ni mogel dobiti ali le zelo težko. Izgleda, da bo v bodoče boljše, da bo namreč tega gnojila več na razpolago.

Zakaj je apneni cianamid koristen? Kdor ga uporablja, ga uporablja zaradi dveh lastnosti: ker je dobro dušično gnojilo in ker deluje v zemlji kot razkužilo. Kot dušično gnojilo deluje počasi, več časa, ne tako kot solitri — nitrati, ki začnejo učinkovati takoj, a kmalu tudi prenehajo, ker se prej izčrpajo. Apneni cianamid deluje počasi, tako kot hlevski gnoj. Mnogo je vredno tudi to, da ga dež ne izpere tako lahko. Dušika vsebuje navadno 15,5%.

Zaradi svoje jedkosti — kemične snovi apneni cianamid v zemlji razne živalske s skupino »tlan« so strupene — uničuje

JUGOSLOVANSKI TURIZEM IN SLOVENSKE CESTE

V prvih devetih mesecih tega leta je v Jugoslaviji letovalo tri milijone 160 tisoč tujih turistov, kar je 31 odstotkov več kot v istem času lani. Računajo, da se bo to število do konca leta povečalo na 3 milijone 600 tisoč. Vsak drugi gost iz tujine je preživel počitnice v kakem kraju ob Jadranu.

Povečal se je v znatni meri dotok turistov iz Velike Britanije, Skandinavije, Švice, Beneluksa in Kanade, čeprav je bilo še vedno največ gostov iz Zahodne Nemčije, Avstrije in Italije. Zlasti v obmejnem pasu sedanje restravracije in trgovine ne za-doščajo več.

Zaradi tranzitnega turizma bi morala Jugoslavija nujno sprostiti uvoz rezervnih delov za avtomobile, ker sedanji servisi povzročajo veliko nezadovoljstvo med tujci. Računajo, da bo letos potovalo skozi Jugoslavijo 8 milijonov 600 tisoč tujcev. 84 odstotkov tujcev pride v Jugoslavijo z motornimi vozili, od katerih je 5 do 6 milijonov avtomobilov. Skoro vsi pridejo čez slovensko mejo in se vsaj mimogrede vstavijo tudi v slovenskih mestih. Pri tem pa so slovenske ceste nerešen problem št. 1.

škodljivci, zlasti bramorja, črve majskega hrošča in druge, strune itd. Zato pa je to gnojilo priporočljivo in tudi najcenejše razkužilo, ker je razkuževalno svojstvo navrženo in nismo gnojila kupili zaradi tega.

Do zdaj pa se je premalo vpoštevalo in povdarjalo še eno njegovo važno razkuževalno lastnost, na podlagi snovi ogljik, ki je bistveni sestavni del tega gnojila. Ogljik deluje v zemljah, ki se morajo odpočiti.

Naročnike, ki še niso poravnali naročnine, opozarjamo, naj to store čimprej. Poravnajo jo lahko ali na upravi lista ali po poštni položnici, ki jo dobe na vsakem poštnem uradu.

Uprava

ker so bile več časa enostransko izrabljene, na katerih si je ista kultura sledila leto za letom skozi več časa. To se primeri največkrat v vrtovih, v cvetličnih gredah, pa tudi na polju.

Ne smemo pa podcenjevati tudi učinka apna, ki se nahaja v apnenem cianamidu. Apno je koristno zlasti v težkih zemljah, kot so ilovice, in v vlažnih zemljiščih. V takih ni nikdar dovolj apna, dodanega z gnojili. Glavno delo apna v zemljišču je razkrajanje organske snovi, zlasti stelje in slame. Zato pa je zelo priporočljivo, če pri izdelovanju komposta primešamo smetem ali kuhinjskim in rastlinskim odpadkom, poleg saj in lesenega pepela včasih tudi pest apnenega cianamida, ki bo obogatil gnojilno moč komposta in pospešil njegovo dozorenje.

Kot vidimo, je upravičeno, če vpoštevamo apneni cianamid kot gnojilo, kljub njegovi jedkosti, ki tudi ožge. Zato pa trosimo, oziroma zaorjemo apneni cianamid kakšen teden pred setvijo, ker bi drugače lahko ožgal in s tem uničil nežno klico. Iz istega razloga ne uporabljamo apnenega cianamida za vrhno gnojenje oziroma za gnojenje pod list.

POKOJNINE KMEČKIH ŽENSK

Za upokojitev kmečkih žensk še vedno traja prehodna doba. Zato bodo v prihodnjem letu imele pravico do starostne pokojnine vse kmečke ženske, ki bodo dopolnile 61 let in imele plačane prispevke za 10 let.

Tako bodo v letu 1967 prosile za pokojnino neposredne obdelovalke, spolovinarke in kolonke, ki so rojene v letih 1905 in 1906.

Spomini iz prve svetovne vojne

■■■ 29 ■■■■■ V RUSKEM UJETNIŠTVU ■■■■■■ Luž. J. R. ■■■■■

Po kosilu so učitelji vstali in jaz z njimi. Šel sem v svojo sobo. Nočni čuvaj je smrčal na svoji postelji, ob nogah moje pa je bil stol, a ne od njegovih. Ga je že odkod prinesel. Kaj pa sedaj? Potrebno bi bilo, da bi spal, še bolj potrebno pa, da bi se očistil uši. Kako lepo bi bilo, če bi se jutri okopal in oblekel čisto perilo? Vzel sem iz nahrbtnika skoraj novo garnituro perila, ki pa je bilo oprano že bogvekdaj, še v Stripi, in mi ga je opral brat Janez — kje si sedaj ti zlata duša? — srajco, majco in spodnje hlače. Dobro sem pregledal obzarobkih, pa nisem nič našel. Odnese sem vse tri kose pred hišo in jih obesil na plot, da je sonce vse prepeklo. Če imaš uši, jih tako najprej odpraviš. Če bi le mogel sebe tako obesiti čez plot! Tudi civilno obleko kijevskega gospoda sem pregledal in tudi odnesel na plot. Naj se sonči. Nato sem se nekoliko slekel, sedel na posteljo, potem se vlegel in popolnoma nehote — zaspal.

Zbudil me je ravnateljev glas. Pred hišo je z nekom govoril. Hitro sem se oblekel, si z vodo osvežil obraz, zlasti oči in stopil pred ravnatelja, ki je bil z nekim drugim gospodom. »Eto naš nabljudatelj, a etot naš novi agronom.« Tako naju je seznanil. Potem sta še onadva nekaj govorila, česar pa jaz nisem razumel. Zato pa sem hotel pogledati malo po svojem perilu in obleki, a nisem ničesar več videl. Ravnatelj je takoj razumel, kaj iščem in je rekel, da je odnesla tisto Jerina in da prinese pred večerom nazaj. Kdo je Jerina? Bom že zvedel. Nato smo krenili vsi trije proti rastlinjaku, pred katerim naju je ravnatelj za-

pustil. In začelo se je moje delo na preizkuševališču — opitnoe pole — v Todoreštih.

»Nabljudatelj« je vzel iz miznega predala zvezek, svinčnik in radirko ter položil to poleg tehtnice. Jaz sem medtem preizkušal tehtnico, če deluje prav, in ugotovil, da dela nekaj razlike, ko sem hotel s tehtati utež. Bilo je potrebno nekaj priviti, kar sem tudi storil. To pa se je »nabljudatelj« zdelo zelo imenitno in je rekel »vot harašò«. Bog ve, koliko časa ni bila tehtnica zavravana in je bilo tudi »harašò — v redu.

Prvi lonec — bila je skoraj dozorela pšenica — sem pustil stehati »nabljudatelj«, ki je tudi nadomestil izhlapelo vodo ter zapisal v zvezek razliko. Med tem sem jaz samo opazoval njegove gibe, če je dovolj ročen in če se ne da kaj lepše in hitreje urediti. Opazil sem nekaj malenkosti. Če se ima več popolnoma enakih opravkov, je zelo važno, da se delo vrši organizirano. To nam je zabičaval na šoli na Dunaju profesor Rezek, ko nam je razlagal ureditev strojev.

Drugi lonec — tudi s pšenico — sem uredil jaz in je on gledal. Enako tretjega. Pri četrtem sem opazil, da se je del spodnjega lista odtrgal, a še obstal ob stebli. Najbrž me je »nabljudatelj« gledal, kaj bom napravil. Ko sem vodo nadomestil, sem pokazal na suhi odtrgani del lista in rekel »pinceta« in »papir«. Nasmehnil se je in vzel iz predala pinceto-ščipalko in papir ter kažoč na papir rekel »eto bumaga«. Torej sem s pinceto odstranil suhi del lista, napisal na notranjo stran bumaga datum in števil-

ko lonca, položil na bumago suhi list, zaviil in na ovoček zopet zapisal št. lonca in datum.

»Harašò, harašò, harašò!«

Seveda je »harašò«, sem pomislil, a ti ne povem, da sem vse to že delal.

Iz ravnateljve hiše pa je bilo obrnjeno eno okno na rastlinjak in parkrat se mi je zazdela, da neka ženska skozi zaprto okno opazuje... recimo »nabljudatelja«. Ne vem kolikokrat se je to ponovilo med urejanjem še drugih loncev, a ko me je »nabljudatelj« za nekaj minut pustil samega, se mi je zdelo, da se je dotična ženska nasmehnila.

Pri loncih ovsa je bilo potrebno delati večje ovoje suhih listov, manjše pa pri vseh loncih prosa in soje. Ko se je »nabljudatelj« vrnil, sta bila za uredit še dva lonca.

»Vse delo je trajalo nad tri ure, kot je kazala javna ura nad vrati v kuhinjo. Opazil sem jo šele po kosilu. Kar odleglo mi je. Ko sva z »nabljudateljem« končala, je bila ura pol sedmih. Šla sva skupaj v smeri kuhinje, on ker je stanoval skoraj nasproti, jaz pa sem hotel videti, kje so hlevi. Ko prideva do njegovega stanovanja, sem se hotel posloviti, a »nabljudatelj« me je na rahlo potegnil za rokav in nekaj govoril, a jaz sem razumel samo besedo »čaj«. Vodil me je v svoje stanovanje. Že v veži me pozdravi čedna gospa, »nabljudateljeva« žena. Predstavil mi jo je, a zapomnil sem si samo »Jelisaveta«. Šli smo v družinsko sobo, kjer je na mizi žuborel samovar. Saj mi ni toliko do čaja, a ono žuborenje samovarja mora biti skoraj rajska muzika, zlasti v hudi zimi.

Gospa je vprašala moža »Kak budem gavarit« in takrat sem se ojunčil in odgovoril: »Ja budu gavarit serbski, a vi ruski.«

(Dalje)

Pokristjanjenje Slovencev

(Nadaljevanje s 3. strani)

staronordijska beseda kamri (kamra), lahko pa je seveda tudi novejša izposojenka iz nemščine, četudi je to manj verjetno (kljub temu, da je to doslej veljalo za gotovo), kajti slovenska beseda kamra je bližja staronordijski kot nemški Kammer. Postelja je vsekakor zelo sorodna nordijski besedi bedstelle z istim pomenom, narečna slovenska beseda pojšter ali polšter (blazina pod glavo) pa je pristna staronordijska beseda bolstr, ki pomeni posteljno blazino, in skoro enaka je tudi norveška beseda bolster, ki pomeni isto. Odeja se pravi po skandinavsko dāka, enako (deka) pa pravijo odeji tudi marsikje na Slovenskem, dasi so seveda slavisti prepričani, da je prišla ta beseda iz nemščine. Lahko pa je seveda še veliko starejša, enako kot beseda skrinja, kateri odgovarja v skandinavskih jezikih beseda skrin, medtem ko je nemški izraz za skrinjo »Schrein«. To je jasen dokaz, da je beseda skrinja v slovenščini nordijskega izvora, kot še marsikatera druga, o kateri bi se pri površni presoji tudi lahko reklo, da je izposojena iz nemščine.

Slovenska beseda miza je v bližnjem sorodstvu z latinsko besedo mensa in so si jo Slovenci najbrž izposodili od poromanjenih staronaseljencev, ki so jih našli na sedanjem slovenskem ozemlju. Lahko pa tudi, da so si jo izposodili že prej, saj so že mnogo prej

prišli v dotiko z rimsko civilizacijo, vsaj na sejmiščih, pa tudi kot najemniki v rimski vojski, o čemer bomo še spregovorili. Toda stol je vsekakor pristna nordijska beseda in je še danes enaka — stol — v vseh nordijskih jezikih. Tudi beseda klop je nordijska. V nordijskih jezikih jo najdemo v obliki klopp (in pomeni predvsem: pločnik, brv).

Na to, da je imela hiša v davnih časih en sam stanovanjski prostor, spominja še danes v nekaterih slovenskih narečjih izraz hiša tudi za večjo sobo na kmetiji, v kateri navadno spita gospodar in gospodinja; hiša (husa) je pomenila v daljni preteklosti, ki spada že v prazgodovino, tudi edino sobo. Med obojimi ni bilo razlike: kdor je šel v hišo, je šel v edino sobo. Tudi na tem primeru se vidi, kako zvesto je slovenščina kljub vsem spremembam ohranila v sebi vse dogajanje in ves razvoj v preteklosti.

Svetili so si z baklami, kot dokazuje sorodnost slovenskega izraza bakla in skandinavske besede fackel; verjetno pa tudi s trskami. Beseda trska pride gotovo od skandinavske besede tör - ruska (tör — suho, ruska — trska ali iver).

Beseda pod (tla) pa izhaja iz skandinavske besede botten Sorodna pa je tudi staronordijski besedi bod, ki pomeni pot. Beseda tla pa seveda ni drugega kot nordijski izraz dala — doli, spodaj

tudi mnogo izrazov za posodo, kuhinjsko

orodje in jedi so prinesli Slovenci še s seboj iz Skandinavije. Poleg besede pisker so skandinavskega izvora npr. besede: burkle, lopar, grebljica, peč, ponva, lonec, skleda, žlica in najbrž še kak izraz, od jedi pa nekatere najznačilnejše kot štruklji, klobase, kisle zelje, krvavice, sir, meso, smetana in najbrž tudi krap. Beseda burkle — naprava v obliki železne rogovile na dolgem lesenem drogu, s katerim so gospodinje nekdanj porivale lonce v razžarjeno peč in jih jemale iz nje — je najbrž sestavljena iz staronordijskih besed bori (izg. buri) in klé. Bori pomeni roglja, klé pa držati pokonci. Z besedo bori je verjetno v sorodu stari slovenski giagol buriti se — upirati se.

Lopar, s katerim so kmečke gospodinje posajale — in morda marsikje na kmetih še danes posajajo — hlebe pri peki kruha v razžarjeno peč, pomeni v švedščini tekača (löpare); smisel besede je torej v bistvu v tem, da naprava posega v peč, »teče« sem in tja. Beseda loppa pa je pomenila v staronordijskem jeziku tudi roko in bi torej pomenil lopar »podaljšano roko«.

Grebljica — ali v narečju »greblca« — so nekake grabljice, s katerimi se zgrne žerjavica ob stene krušne peči, kadar je ta dovolj razgreta, da se lahko posadi testene hlebe v sredino. Grebljica pride iz staroskandinavskega glagola greypa (grebsti) ali iz glagola grep, kar pomeni isto. Za besedo peč (in peči) je očitno, da izhaja iz staronordijskega glagola baka (peči).

(Dalje)

ŽENA IN DOM

Nekdo mi je nekoč rekel: »Tvoj dom je prijeten in poln topline.« Kako je to prijetno slišati in kako veliko je naše zadoščenje, ko čutimo, da smo vdahnile svojemu domu tisto toplo osebnost nbo, ki vsakomur, ki pride k nam, vzbudi prijetno občutje in ugodje. Lahko pa rečemo, da je skoro vedno ženska tista, ki ustvarja prijetnost domačega okolja, zase, za svojo družino in za druge; in od njenega značaja, okusa in spretnosti je največ odvisno, koljko ji to uspe.

Navedla sem le tri lastnosti, kajti denar, kot bi marsikdo mislil, tu ne igra velike vloge. Prijeten dom si lahko ustvarimo tudi brez velikih stroškov, saj je naš osebni delež pri vsem tem najvažnejši.

Božični prazniki so pred vrati, sveti večer, ki ga tako radi preživimo doma, v družinskem krogu, pa še Silvestrovo, ko bomo morda dočakali Novo leto s prijatelji v intimnem praznovanju, daleč od truščja javnih zabavišč. Skrb gospodinje je, da ustvari tisto vzdušje, ki je še posebno zaželeno ob teh praznikih. Toda kako, — se boste morda vprašale?

Vzemite si malo prostega časa, oglejte si stanovanje, zamislite se, kaj bi želele posebnega v njem: morda rdeč božični prt na mizi, okrašen svečnik, ki ga boste prižgale po večerji, da bo razpoloženje še bolj intimno; morda boste kupile

AMERISKI ŠKOFJE ZA PRAVICE ČRNCEV

V Washingtonu se je pred kratkim končala konferenca ameriških katoliških škofov. Ob koncu konference so objavili škofje poziv za odpravo vseh ovir, ki še preprečujejo črncem, da ne morejo prebivati v lepših mestnih okrajih okrog velikih mest in v katerih prebivajo zdaj samo belci. Škofje naglašajo, da širjenje predmestij pospešuje razvoj industrije in gospodarstva zunaj velikih mest. Vprašanja brezposelnosti ne bo mogoče rešiti, če delavci ne bodo mogli stanovati v bližini tovarn, katerih delajo.

Konferenca škofov Združenih držav je tudi poudarila, da je rasno zapostavljanje glede bivališč, delovnih možnosti, na področju vzgoje in na vseh drugih življenjskih področjih v nasprotju s krščansko pravičnostjo in s krščanskim naukom. Škofje odločno pozivajo k odpravljanju rasnega zapostavljanja in revščine.

Iz Trsta

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

V nedeljo, 18. t. m., ob 16. uri

GRIMM-MARTINUZZI

»OBUTI MAČEK«

otroška igra v dveh delih

Prodaja vstopnic v Kulturnem domu vsak dan od 12. do 14. ure ter eno uro pred pričetkom predstave.

CESTITAMO!

Na tržaški univerzi je pred kratkim diplomiral iz matematike g. Aljoša Volčič iz Trsta. Novemu doktorju matematičnih ved, ki je promoviral z odličnim uspehom (110 s pohvalo) in ki je že dobil mesto asistenta na tržaški univerzi, iskreno čestitajo prijatelji ter znanci ter mu želijo mnogo uspehov v življenju.

Za doktorja matematičnih ved je bil pred dnevi proglašen na tržaški univerzi g. Niko Černič z Vrha na Goriškem. Novemu doktorju, ki je znan tudi po svojem političnem udejstvovanju na Tržaškem in Goriškem, iskreno čestitajo prijatelji in znanci. Želijo mu hkrati še nadaljnjih uspehov.

tudi božično drevesce, (a kupite pravo smreko ali jelko, ki tako lepo diši).

Posebno skrb posvetite pripravljanju mize, če imate goste na kosilu ali večerji. Lepo pogrnjena miza je kot umetniško tihožitje. Ni dovolj, da so jedila izbrana; veliko bolj bodo cenjena, če bo tudi okvir primeren. Po revijah mnogokrat vidimo najrazličnejše variante prtov, porcelana in pribora v kompozicijah, ki navdušijo naš estetski čut. Poskusimo še me ustvariti kakšno umetniško: videle boste, kolikšno bo vaše zadoščenje, ko vam bo kdo rekel: »Kako prijeten je tvoj dom!«

Martina

Iz kulturnega življenja

CERKEV IN GLASBA

Za greh v zgodovini glasbe je proglasil Münchenski nadškof, kardinal Julius Döpfner, če se ustavljam v imenu starih mojstrov pri dosedanjih oblikah cerkvene glasbe, namesto da bi pogumno korakali v bodočnost. Kardinal je govoril o tem vprašanju nedavno v Münchenski stolnici, kjer se je zbralo skoraj 300 pevskih zborov z nad pet tisoč pevci in pevkami. »Cerkveni pevski zbor, ki je zaljubljen v lepoto svojega lastnega petja, se oddaljuje od smisla cerkvene glasbe«, je dejal kardinal Döpfner v svoji pridigi. »Samo tisti zbor je pravi cerkveni zbor, ki ve, da smo slaveči člani božjega ljudstva.«

Kardinal je tudi dejal: »Zato je v ospredju vse cerkvene glasbe petje vse cerkvene skupnosti. Ena glavnih nalog sedanjih liturgičnih obnov je oživitve petja vseh vernikov. Cerkveni zbor, ki ne goji koralnega petja, nima pravice, da se imenuje zbor, pa čeprav še tako odlično obvlada mojstrska dela klasične.«

Na koncu je kardinal spregovoril tudi o klasični glasbi v okviru liturgične obnove; poudaril je, da cerkvena glasba ne sme obubožati zaradi visokega vrednotenja skupnih cerkvenih molitev. Zlasti pri slovesnih obredih je treba gojiti mojstrska dela klasične glasbe.

Papež Pavel VI. je sprejel te dni člane nacionalne Akademije svete Cecilije, ki so mu prinesli v dar spominsko zlato medaljo, skovano za četrto stoletnico te rimske glasbene akademije. Tudi papež je ob tej priložnosti v svojem nagovoru poudaril plemenito umetniško poslanstvo Akademije svete Cecilije, ki goji cerkveno glasbo, spregovoril pa je tudi o stališču Cerkve do glasbe na splošno in zlasti tudi do cerkvene glasbe.

STARI DOKUMENTI BODO VRNjeni ISLANDIJI

Nedavno je Vrhovno dansko sodišče v Kopenhagnu dokončno razsodilo v sporu, ki je trajal skoraj pol stoletja. Danska bo morala sedaj vrniti Islandiji okoli 2 tisoč srednjeveških rokopisov, med njimi tudi »Eddo«, sloviti spomenik staroislandske literature in mitologije, ki je nastal med 10. in 13. stoletjem. V dansko posest so prišle te dragocenosti v 18. stoletju. Unjverzi v Kopenhagnu jih je takrat poklonil islandski znanstvenik Arni Magnusson, ki jih je v glavnem brezplačno zbral pri nepoučenih kmetih in ribčih, ki so v te rokopise zavijali svoje balgo ali pa mašili z njimi luknje v oknih.

Na pritožbo Islandije, češ, da je to darilo neveljavno, ker so te listine last Islandskega naroda, je že danski parlament sklenil, da je treba rokopise vrniti, vendar se je temu uprla kopenhagenska univerza. Sedaj je o tem končno razsodilo sodišče in rokopise bodo v kratkem vrnili Islandiji, a sami tiste, ki se nanašajo na Islandijo. Listine, ki se nanašajo na splošno skandinavsko kulturno dediščino in na starejšo zgodovino skandinavskih, pa tudi drugih narodov, bodo ostale še naprej v danski posesti.

Po novih teorijah in dokazih je bila Skandinavija tudi pradomovina slovenskega naroda, zato so te listine verjetno pomembne tudi kot eden najstarejših virov slovenske zgodovine.

V Prešernovi hiši v Kranju so odprli razstavo pod naslovom »Prešeren in Čop«. Pri odprtju razstave je predaval ugledni slovenist in literarni zgodovinar dr. Anton Slodnjak.

PREJELI SMO

TISTIM, KI SO IMELI SVOJCE V MATHAUSNU IN OD NJEGA ODVISNIH TABORISC

V knjigi »Tu passerai per il camino« (Odšel boš skozi dimnik), ki jo je napisal Vincenzo Pappalettera, je na koncu dodan seznam Italijanov, ki se niso vrnili iz Mathausna.

Seznam, kakor pravi sam avtor, ni popoln. Vendar pa je navedenih 4518 imen, ob katerih je omenjena letnica rojstva in skoraj pri vseh tudi datum smrti.

Za nas je ta seznam pomemben, ker smo bili med drugo svetovno vojno v nemških uničevalnih taboriščih uradno italijanski državljani. Zato je v seznam vključeno veliko število slovenskih ljudi s Primorskega, to se pravi iz vseh krajev, ki so med obema vojnoma pripadali Italiji.

Pappalettera se seveda tega zaveda in večkrat doda v oklepaju (Jugoslavija), ko je očitno, da rajniki ni Italijan. Je pa tudi veliko število imen, ob katerih ni nobene razlage.

Vsekakor je ta seznam velikega pomena za vse, ki o svojcih ne vejo nič. Tako sem na primer šele zdaj, po objavi tega seznama, povedal kraški ženi, kdaj je umrl njen mož, ki je bil z mano v Nazweilerju. In prepričan sem, da bo še marsikdo našel v tem seznamu datum smrti dragega sorodnika.

Ker je med imeni tudi precej Ljubljancanov, sem pred časom poslal temu podobno pismo tudi ljubljanskemu »Delu«, da bi ga objavil v pisnih bralcev. »Delu« se to, ne vem zakaj, ni zdelo potrebno. Upam, da bo vest o seznamu vendar prodrla tudi v Ljubljano po ti objavi v Vašem časniku.

Dobro bi tudi bilo, ko bi Vaše uredništvo imelo na razpolago knjigo in z njo seznam, da bi lahko odgovarjalo osebam, ki bodo pozvedovale o svojih dragih.

Boris Pahor

Trst, 11. 12. 1966

»GERMANSKI INSTITUT« V TRSTU?

»Primorski dnevnik« je začel v zadnjem času uporabljati izraz »Germanski institut« za Nemški kulturni institut v Trstu. Verjetno gre to le na rovašč kakega (tudi jezikovno) neizkušenega novega časnikarja (ali novega pri urejanju tiste rubrike), kajti o kakem »germanskem« institutu v Trstu ni nikomur drugemu nič znanega. Pridevnik »germanico« pomeni čisto enostavno »nemški« in Deutsches Institut je tudi nemško uradno ime instituta. Če bi bil institut res »germanski«, bi to seveda pomenilo, da dela kulturno propagando za vse germansko govoreče narode z Angliji vred, to pa seveda ni res, ker ga plačuje samo nemška vlada in ta gotovo ne bo plačevala kulturne propagande za druge. Pojma »germanski« v smislu »slovanstva« pa germansko govoreči narodi ne poznajo.

Čudno je, da je mogla ta napaka nastati prav pri slovenskem listu, saj Slovenci precej dobro poznamo narodnostne probleme in pojme, ki so povezani s kakim izrazom, pa tudi italijanščina bi časnikarjem pri »Primorskem dnevniku«, ki prevajajo poročila Nemškega kulturnega instituta, ne smela biti tako težka. Sicer pa je treba le popravšati ravnateljja Nemškega kulturnega instituta, ali zastopa nemške ali »germanske« kulturne interese. O takih »germanskih« interesih (rasnih in drugih) se je govorilo samo za časa Hitlerja, zdaj pa nas tak »germanski« institut v »Primorskem« neprijetno spominja na tiste čase hitlerjanskega »germanstva«.

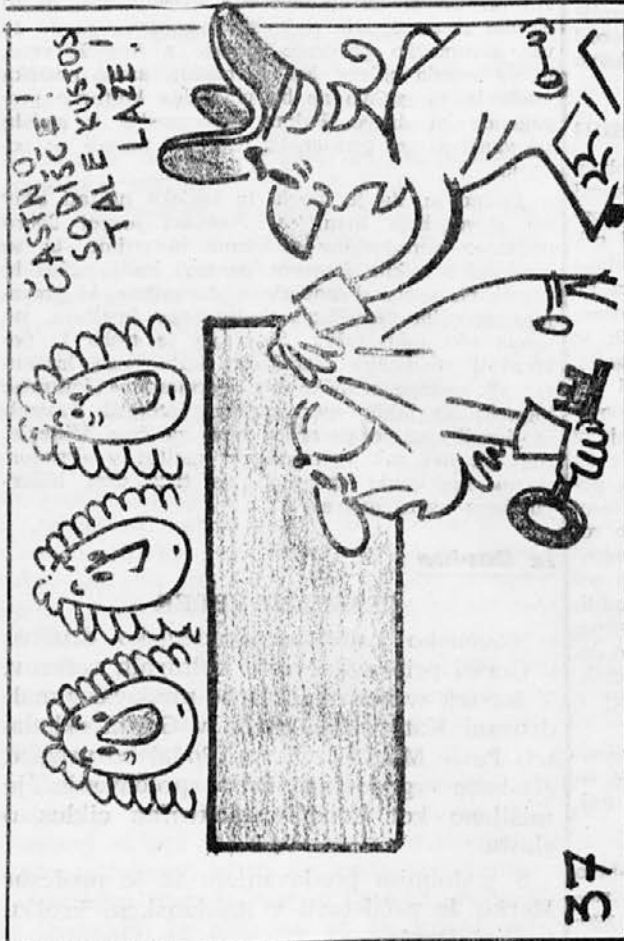
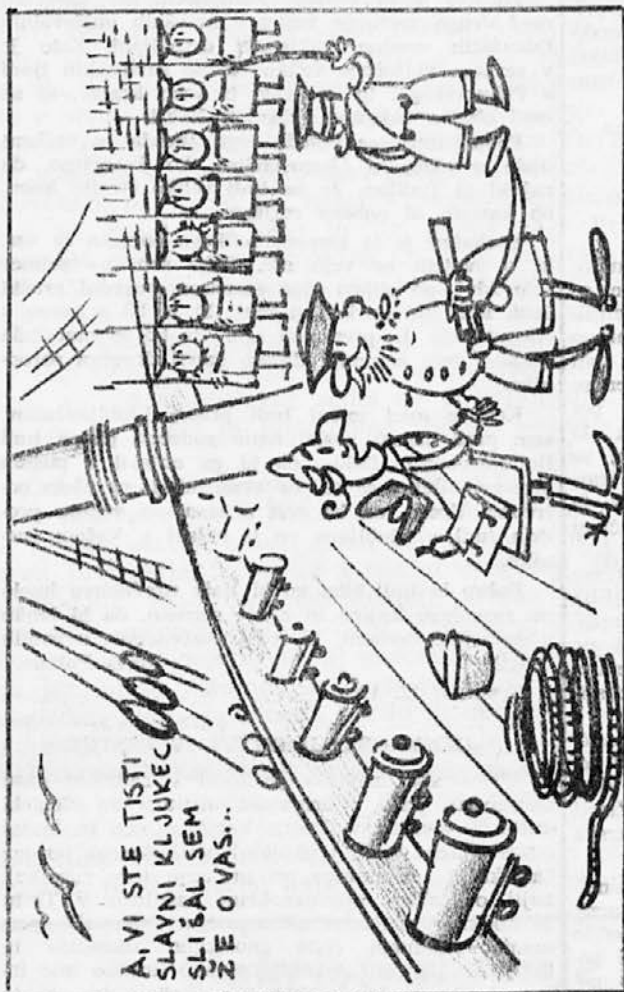
Iz Gorice

GLASBENI VEČER

Slovensko katoliško akademsko društvo v Gorici pripravlja vrsto kulturnih večerov. V četrtek zvečer ob 20.30 bo predaval v mali dvorani Katoliškega doma v Gorici skladatelj Pavle Merkù iz Trsta. Podal bo pregled glasbene zgodovine. Prvo predavanje je mišljeno kot uvod v zaokrožen cikel glasbi.

S podobnim predavanjem se je profesor Merkù že predstavil v italijanskem krožku v ulici Dante.

PO BURGERJU — RISE: BORUT PEČAR

37. Res mi ni prav, da si vodnik vse mogoče izmišlja. Tako na primer pripoveduje, da je lev skočil skozi krokodila in prav ko je hotel pobegniti skozi zadnja vrata, da je prišel baron, znan po vsem svetu — kakor me imenuje — in mu prav ob izhodu odsekal glavo, z levovo glavo vred pa še tri seznanje krokodilovega repa. »Krokodil«, nadaljuje ta lažnivi vodnik v amsterdamskem muzeju, »pa ni bil ravno dušen spričo izgube svojega repa. Hitro se je obrnil, iztrgal baronu lovski nož iz roke in ga s tolikšnim besom požrl, da se mu je nož zadržal v srcu in ga ubil.«

Dragi moji, ne morem vam povedati, kako neprijetne so mi te debele laži. Ljudje, ki me poznajo, utegnejo spričo tako neusmiljenih izmišljotin podvomiti v resničnost mojih del, ki sem jih dejansko opravil, kar bi me zelo bolelo in žalilo. Naposled gre vendar za mojo čast.

Pa pojdimo naprej, k drugi veliki pustolovščini na morju, ki sem jo doživel mnogo kasneje, ko sem bil na angleški bojni ladji. V Portsmouthu sem se vkrcal na križarko s sto topovi in tisoč štiristo vojakov in odpluli smo proti Severni Ameriki.

38. Nemara bi vam moral povedati, kaj vse sem doživel v Angliji, mislim pa, da bi to pustil za kakšno drugo priložnost. No, eno doživetje vam pa moram vseeno popisati, ker je izredno zanimivo. Namreč, imel sem čast videti angleškega kralja, ko se je v slovesni kočiji peljal v parlament. Kočijaž je neznansko pomembno sedel na kozlu in pokal z bikem. Pri tem je v zraku opisal dve črki: GK, kar v njihovem jeziku pomeni začetni črki kraljevega imena, torej George King ali po naše kralj Jurij. Pa naj se vrnem na angleško vojno ladjo! Lepo smo pluli in nič nas ni doletelo.

dokler se nismo približali reki svetega Lovrenca. Kakih tri sto milj nas je še ločilo od nje, ko je ladja tresčila ob nekaj, kar smo imeli za skalo. Vsaj tako smo menili. Spustili smo vrv za merjenje globine, toda ni pri petsto seznjih ni zadela ob dno. Trčenje je bilo potemtakem zelo čudno in nerazumljivo. Ladja pa je bila mončo poškodovana. Izgubili smo krmo, kljun je bil na dvoje, vsi jaborjji počeni, dva člana posadke pa sta padla v morje. Eden od mornarjev se je sicer rešil, to pa tako, da je zgrabil veliko leteto ptico za rep in se z njo obdržal na vodi.